

Scenariusze / konspekty zajęć edukacyjnych powinny być opracowane w oparciu o poniższy model wsparcia / model komunikacyjny FURIC:

Fakty
Uczucia
Rezultaty
Intencje
Cele

Scenariusz lekcji z zakresu wsparcia psychologiczno – pedagogicznego klas 1-3

Temat lekcji	Czym są emocje i uczucia i jak się nazywają?
Grupa docelowa	Uczniowie klas 1-3
Cele lekcji	<p>Na poziomie wiedzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uczeń wie jakie są podstawowe emocje i uczucia <p>Na poziomie umiejętności:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uczeń potrafi rozróżnić i wymienić podstawowe emocje i uczucia oraz potrafi je zidentyfikować u siebie <p>Na poziomie postaw:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uczeń ma świadomość towarzyszących mu emocji i uczuć oraz ich wpływu na jego zachowanie i postawy
Czas trwania lekcji	40 minut (5 minut zajmuje sprawdzenie obecności i kwestie porządkowe)
Przebieg lekcji – opis modelu	<p>Lekcje należy poprowadzić wg poniższego schematu:</p> <p>Przedstawiamy się i krótkiej prezentacji o sobie odnosimy się do faktów, mówimy o tym jak się czujemy spotykając się ze studentami, wspominamy o tym co ma być rezultatem naszego spotkania (możemy nawiązać do tematu lekcji), następnie mówimy po co tutaj jesteśmy (czyli intencje, np. chcę podzielić się z Wami tą wiedzą ...) i na koniec zadajemy pytanie w formie prośby, np.: „zastanówcie się proszę biorąc udział w zajęciach do czego to o czym będziemy opowiadali może Wam się przydać, jakie korzyści będziecie mieli dla siebie kiedy tą wiedzę / umiejętności wykorzystacie?”</p> <p>Przechodząc do zagadnień merytorycznych zaczynamy od:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Po pierwsze odnosimy się do faktów (w tym faktów naukowych): FAKTY <p>Podajemy przykłady, fakty (najlepiej naukowe), które są wiarygodne, które można sprawdzić i które można podważyć (innymi faktami jeśli takie są).</p> <p>W czasie uczenia najlepiej aby były to fakty, które można dość łatwo przełożyć, przyłożyć do życia codziennego, do praktyki w której dzieci funkcjonują tak aby mogły sobie wizualizować i przenosić to na grunt życia codziennego do możliwości ich zastosowania, poddania w wątpliwość, itp.</p> <p>Przykłady pytań, które w tym etapie możemy zadać:</p> <p>Czy wiecie że ....?</p> <p>Jak myślisz co się stanie kiedy ...?</p> <p>Co by było gdyby ...?</p>

Jak daleko jest stąd do ....? (a później możemy wyjaśnić skąd to wiemy, jak to obliczyć, jak sprawdzić, itp.)

2. Następnie odnosimy się, przywołujemy uczucia / emocje jakie mogą lub jakie nam towarzyszą zarówno w danym momencie jak i podczas kiedy się uczymy czy też przekazujemy wiedzę omawianą w faktach:

UCZUCIA

Mówimy o uczuciach, które towarzyszą nam w procesie uczenia się i nauczania w tej danej chwili, np.

- jestem zafascynowany tym zjawiskiem, (fascynacja)
- uwielbiam uczyć się przez działanie tak ja teraz, (uwielbienie)
- czuję radość kiedy mogę badać takie rzeczy ... (radość)
- nauka mnie pochłania bez reszty (oddanie)

To są krótkie komunikaty podkreślające warstwę emocjonalną procesu uczenia się i nauczania (uczymy się dlatego, że coś jest dla NAS interesujące i angażuje nas emocjonalnie, podoba nam się, pociąga nas). Daniel Kanneman opisuje w swoich badaniach (otrzymał nagrodę Nobla), że decyzje podejmujemy w sposób emocjonalny i przede wszystkim kierujemy się emocjami. Naszym zadaniem jest wywołać pozytywne emocje u studentów tak aby ich zaangażować w proces uczenia się.

3. Przechodzimy do rezultatów, które wynikają lub mogą wynikać ze zdobytej w oparciu o przytoczone fakty, podkreślone uczuciami, wiedzy:

REZULTATY

Przykłady pytań:

- co wynika z tego o czym mówiłem? (w filmie sami odpowiadamy na to pytanie zaś podczas lekcji dajemy czas na odpowiedź uczniom)
- jakie są dla Was / dla Nas rezultaty tego o czym opowiadałem? (jw.)
- czy rezultatem przytoczonych faktów jest / są ...? (jw.)
- jakie dla Ciebie będą rezultaty tego o czym usłyszałeś? (jw.)

4. Kolejnym etapem prezentacji / omówienia lekcji są intencje, które należy ująć w czasie rzeczywistym, zadając przede wszystkim pytania, np.

- co mógłbyś z tą wiedzą zrobić?, (podobnie jak wyżej na potrzeby filmu odpowiadamy sami na to pytanie lub też w naszym imieniu odpowiedzi udziela jakiś uczeń czy uczennica – udziela już tylko odpowiedzi)
- gdybyś mogła tą wiedzę wykorzystać to jak byś to zrobiła?, (jw.)
- na ile w skali od 1-10 te rezultaty mogłyby być lub są dla Ciebie ważne? (jw.)

INTENCJE

Tutaj możesz zadać jedno z powyższych lub jakies inne pytania dotyczące intencji osoby uczącej się i na potrzeby filmu, prowadzonej lekcji możesz na nie odpowiedzieć sam (np. na jedno z nich lub pozwolić odpowiedzieć na nie swoim uczniom / odbiorcom (jako refleksję / zadanie domowe, itp.)

Ważne abyś na tym etapie, krótko ujawnił/a swoje intencja jakie towarzyszą Ci podczas prowadzenia lekcji, nagrywania filmu, itd. np. „chciałbym bardzo abyście mogli tak jak ja

dać się porwać wsparciu innych, przyrodzie, chemii (jakiemuś konkretnemu zjawisku), itd.”; pokazuję Wam to po to abyście mieli szerszą perspektywę i mogli na to zjawisko patrzeć z różnych stron”, itp.

Ważne aby powiedzieć o własnych intencjach i je pokreślić. To jest krótki komunikat, jedno lub dwa zdania.

5. Ostatnim elementem lekcji / prezentacji są niezwykle ważne cele, z tym że nie są to cele dydaktyczne a pytania zadawane uczniom / studentom o ich cele wynikające z tego czego się właśnie dowiedzieli, zobaczyli, przeczytali.

CELE

- Po co mógłbyś się tego nauczyć?
- Jakie będziesz miała z tego korzyści?
- Co możesz z tej lekcji wynieść i jak to możesz zastosować w życiu codziennym?
- Co mogłoby się stać gdybyś tą wiedzę jeszcze bardziej poszerzył/a?

UWAGA:

Wszystkie powyżej opisane elementy lekcji zaczynają się od pytań.

- Najpierw pytamy o fakty i opowiadamy o nich.
- Następnie należy zadać pytania o uczucia / emocje jakie towarzyszą Tobie lub mogą towarzyszyć uczniom podczas uczenia się i nauczania
- Potem pytamy o intencje i albo pozwalamy uczniom, studentom odpowiedzieć na nie w zaciszu domowym lub innym ale też odpowiadamy nie podczas lekcji (nie możemy odpowiedzieć na wszystkie pytania). Powinniśmy także powiedzieć o swoich intencjach, które nam przyświecają podczas procesu wzajemnego uczenia się
- Teraz pytamy o rezultaty wynikające z prezentowanego materiału, zdobytej wiedzy, podkreślając przy tym ważność uczuć / emocji towarzyszących nam podczas uczenia się
- Na końcu pytamy o cele (pytania jak wyżej)

Przebieg lekcji	Opis działania	Niezbędne materiały
	<p>Poniższy opis dotyczy treści zawartych w maksymalnie 20 minutowym filmie, który stanowi część 40 minutowej lekcji a ponadto części warsztatowej, w której dzieci biorą udział. Osoba prowadząca / występująca w filmie przygotowuje się do niego i prowadzi go w oparciu o informację zawarte w punktach od 1 do 3 pamiętając także o wskazówkach ujętych w wierszach powyżej.</p> <p>PREZENATCJAFILMU (treści zawarte w filmie):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Powitanie, przedstawienie się wraz z krótką informacją o pasjach i zainteresowaniach w oparciu o FURIC. Opis jak wyżej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. W czasie filmu powinien pojawić się podpis 2. Wyświetla się tytuł zajęć 3. Podczas udzielania odpowiedzi na to pytanie dotyczące czym są emocje i jak się nazywają na ekranie pojawiają się filmy obrazujące poszczególne emocje i uczucia (należy je dobrać zgodnie

	<p>2. Przedstawienie tematu lekcji / zajęć i krótka informacja o tym po co o tym dzisiaj mówimy i odwołanie się do podstawy programowej i realizowanych celów: Czym są emocje i uczucia i jak się nazywają?</p> <p>3. Mini wykład dotyczący emocji uczuć wraz z prezentacją w postaci slajdów i / lub filmów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podaję fakty o emocjach i uczuciach – czy są, kiedy nam towarzyszą, jaką pełnią rolę w naszym życiu?. Podaję nazwy uczuć i emocji odpowiadając na pytanie jak nazywamy uczucia i emocje? (FAKTY) • Pytam retorycznie na potrzeby filmu. Na lekcji ktoś może mieć potrzebę odpowiedzieć to pozwalamy bardzo krótko udzielić odpowiedzi: „co teraz czujecie?” odpowiedzi mogą być różne i nie oceniamy ich. Ktoś może odpowiedzieć nudzę się więc warto do tego nawiązać później i skorygować to nazywając to uczucie: znużenie. (UCZUCIA) • Udzielam odpowiedzi na pytanie co wynika z faktu że znamy i potrafimy nazywać emocje i uczucia, jaki to ma wpływ na nasze życie? Jakie są tego rezultaty dla nas?– przykłady / fakty. (REZULTATY) • Udzielam odpowiedzi na pytanie: dlaczego dzielę się z Wami tą wiedzą?” i zapraszam do udzielania odpowiedzi na pytanie: „w jakich okolicznościach / sytuacjach możecie mówić o swoich emocjach i uczuciach?”. (INTENCJE) • Pytam o: „po co nam ta wiedza o uczuciach i emocjach?”. Odpowiedzi mogę udzielić sam aczkolwiek najlepiej aby to uczniowie mieli możliwość odpowiedzenia na to pytanie.; „która z emocji / nazw podoba Wam się najbardziej?”. (CELE) • Podsumowujemy i zapraszamy studentów / uczniów na kolejną lekcję. <p>KONIEC FILMU</p>	<p>z tematem i czasem prezentacji). Dla studentów / uczniów przygotowuję różne materiały do pracy plastycznej np. papier, taśmy, farby, plastelinę, sznurki, kwiaty, itd. Przygotowuję także co najmniej dwa utwory po wysłuchaniu których dzieci w grupach będą opracowywały swoje emocje i je prezentowały (ważne aby były to utwory, których najprawdopodobniej nie znają aby nie kojarzyły im się żadne obrazy np. z bajkami)</p>
<p>Wykorzystane materiały</p>	<p>Karty Dixit, karty FURIC, tablica i kreda, papier A4 i kredki, materiały plastyczne, karty emocji i uczuć (w załączeniu).</p>	

Opis aktywności warsztatowej z dziećmi

Po obejrzeniu filmu można / należy przejść do części warsztatowej pracy z dziećmi w której potrzebne będą np. następujące materiały:

- białe kartki a4 lub a3,
- przyrządy do malowania
- karty Dixit

1. W pierwszej części warsztatowej proszę połączyć uczniów w mniejsze grupy, maksymalnie 4 osobowe, rozdać im kartki i poprosić aby sami w grupach wypisali (w zależności od wieku dzieci) lub narysowali nazwy różnych emocji, uczuć, które znają (na tą pracę dzieci mają 5 minut). Po wypisaniu, narysowaniu nazw nauczyciel/ka zbiera wszystkie nazwy na tablicy i uzupełnia je o te które sama zna z krótkim omówieniem – nauczyciel/ka może rozdać dzieciom karty emocji / uczuć (10 minut).
2. W drugiej części proszę włączyć dzieciom dwa przykładowe (wybrane przez siebie) utwory muzyczne, które mogą wywoływać różne emocje (np. radość, smutek – przy czym proszę zakończyć lekcje utworem radosnym. Należy pamiętać, że tym utworem nauczyciel zamodeluje / może zamodelować zachowanie dziecka na kolejne co najmniej kilkanaście minut). Dzieci, po wysłuchaniu utworów (pracują nadal grupach lub indywidualnie, w zależności od preferencji i chęci nauczyciela/ki prowadzącego), mają za zadanie nazwać emocje, uczucia, które poczuły, czują, wybierając z listy, którą nauczyciel/ka wypisała na tablicy. *Po nazwaniu przez dzieci emocji, uczuć, nauczyciel/ka podsumowuje lekcje podkreślając wagę emocji i ich rolę w naszym życiu oraz podkreśla, że Każdy z nas jest inny i każdy z nas może różnie reagować emocjonalnie na podobne lub te same sytuacje i że każdy z nas ma prawo do swoich emocji i swoich reakcji z założeniem jednak aby nie krzywdzić intencjonalnie innych osób w wyniku tego co czujemy (10 - 15 minut).*
3. Podsumowanie lekcji i pożegnanie dzieci, podziękowanie im za zaangażowanie wraz z nazwaniem własnych emocji / uczuć jakie towarzyszyły prowadzeniu lekcji.

Całość lekcji tj. film wraz z częścią warsztatową zajmą razem 40 minut.

Linki do muzyki mogącej służyć do zajęć:

<https://www.youtube.com/watch?v=ibrtlq-s9l8>

<https://www.youtube.com/watch?v=HGI75kurxok>

Linki, które warto obejrzeć i omówić z dziećmi:

https://www.ted.com/talks/paul_bloom_the_origins_of_pleasure?language=pl

https://www.ted.com/talks/paul_bloom_can_prejudice_ever_be_a_good_thing?language=pl&subtitle=pl

Materiał dla nauczyciela/ki:

1. Powitanie dzieci i przedstawienie siebie (na każdej lekcji mogę o sobie opowiedzieć trochę inaczej (łączyć to z tematem lekcji, własnymi zainteresowaniami i zainteresowaniami dzieci po to aby dokonać identyfikacji z dziećmi i odwrotnie dzieci z nauczycielem),
2. Przedstawienie tematu lekcji / zajęć i krótka informacja o tym po co o tym dzisiaj mówimy i odwołanie się do podstawy programowej i realizowanych celów:
Dzisiejszy temat dzisiejszej lekcji brzmi: Czym są emocje i uczucia i jak się nazywają?
Będziemy o tym dzisiaj mówić po to abyście mogli nabyć umiejętność rozpoznawania i rozumienia swoich emocji i uczuć oraz nazywania ich. Chcę się dzisiaj podzielić z Wami wiadomościami dotyczącymi emocji i uczuć, tym czym są i do czego nam się mogą przydać w naszym codziennym życiu.
3. Mini wykład dotyczący emocji uczuć wraz z prezentacją w postaci slajdów i / lub filmów (ok 10 minut):
  - fakty o emocjach i uczuciach – czy są, kiedy nam towarzyszą, jaką pełnią rolę w naszym życiu?
  - Nazwy uczuć i emocji odpowiadając na pytanie jak nazywamy uczucia i emocje? (FAKTY)

Uczucia, emocje to najogólniej mówiąc świadome, subiektywne stany umysłu, będące wynikiem oceny konkretnej sytuacji, pod kątem przetrwania i własnego dobrostanu. Pozytywne emocje takie jak np. **radość, euforia, ekscytacja** są sygnałem, że zmierzasz we właściwym kierunku, lub zbliżasz się do celu (tego konkretnego), natomiast emocje negatywne, takie jak **smutek, niepokój** są ważnym sygnałem czego powinieneś unikać i stawiają cię w pogotowiu, sygnalizują, że w otoczeniu lub w tobie samym dzieją się rzeczy, które nie sprzyjają twojemu zdrowiu lub dobrostanowi. Słowo "emocja" pochodzi od łacińskiego "e movere", co znaczy "poruszać, w ruchu". Emocje zawierają informacje dotyczące naszych potrzeb i rozwinęły się one w toku naszej ewolucji, umożliwiając nam zaspokajanie potrzeb właśnie. **Lęk** na przykład jest wiadomością o zagrożonej potrzebie bezpieczeństwa, **wstyd** zaś o niezaspokojonej potrzebie wartościowości, a z kolei **wyrzuty sumienia** mówią nam, że zachowaliśmy się niezgodnie z własnym kodeksem moralnym (potrzeba spójności swojego zachowania z tym, co o sobie myślimy, naszymi wartościami i wizją tego, jakimi chcielibyśmy być ludźmi). Emocje / uczucia wpływają na naszą fizjologię, myśli oraz zachowanie. Przykładowo pod wpływem złości nasze ciało się napina (fizjologia), może pojawić się interpretacja w naszej głowie (myśl), że ktoś robi mi na złość, a my zaczynamy krzyczeć (zachowanie).

Emocje mogą być wywołane nie tylko przez zdarzenie zewnętrzne, wywoływane są często przez zdarzenia wewnętrzne (wspomnienia, wyobrażenia, fantazje), nie mające nic wspólnego z rzeczywistością. Przykładem tego może być sytuacja, w której przypomnieć sobie właśnie jakieś bardzo przyjemne zdarzenie, np. jak tańczyć lub jak jecie lody (ja uwielbiam lody 😊) – co wtedy czujecie? My, ludzie różnimy się pod względem świadomości, umiejętności rozpoznawania i nazywania swoich doznań, oceny doświadczenia emocjonalnego oraz strategii radzenia sobie z nimi. W bardzo podobnych sytuacjach różne osoby przyzywają różne emocje, ponieważ w różny sposób interpretują to, co się stało lub to co się dzieje. Takie reakcje to jedna z przyczyn dla, których różne osoby zachowują się w inny / różny sposób. Dowodzi to m.in. temu, że emocje nie mają charakteru uniwersalnego. Przykład różnych interpretacji i różnych reakcji emocjonalnych można zobrazować sytuacją, kiedy dwie osoby mają omówić prezentację, którą wspólnie przygotowali i jedna z osób czuje **przerażenie i zniechęcenie, lęk** ("nie powiem nawet jednego składnego słowa, skompromituję się"), a druga

ekscytację i nadzieję ("to szansa pokazania siebie i zaistnienia przed zarządem"). Te różne interpretacje w różny sposób wpłyną na emocje, fizjologię i zachowanie tych dwóch osób.

Kiedy doznajemy jakiejś emocji, często wierzymy, że to jest rzeczywistość, że są one odpowiedzią na rzeczywistość, jednak wyrażają one raczej nasze interpretacje tej rzeczywistości, tzn. że w swój indywidualny sposób odbieramy i opisujemy to co przyzywamy, widzimy, czujemy i dla każdego z nas może to być inaczej rozumiane.

Emocje dzieli się między innymi na:

- przyjemne i nieprzyjemne. Nieprzyjemne emocje pełnią ważną rolę w naszym życiu, ponieważ informują nas o niezaspokojonych potrzebach, o tym, że w naszym życiu dzieje się (lub tylko wyobrażamy sobie, że dzieje) coś ważnego i niedobrego, bywają lub są ostrzeżeniem wymuszającym na nas jakąś konkretną reakcję (np. ucieczkę kiedy się wystraszymy czegoś lub kogoś).

- podstawowe i do podstawowych zaliczany jest **strach, smutek, złość, zaskoczenie, obrzydzenie (wstręt) i radość**. Pozostałe emocje są uznawane za mieszankę emocji podstawowych (np. zachwyty jest mieszanką zaskoczenia i radości) lub odcienie emocji (irytacja i wściekłość są odcieniami złości).

- emocje pierwotne i wtórne – w dużym skrócie można powiedzieć, że emocja wtórna pojawia się na emocję pierwotną lub po emocji pierwotnej (np. złościmy się, ponieważ nie akceptujemy swojego lęku "to oznaka słabości").

Podane wyżej przykłady podziałów emocji to takie uznawane za podstawowe podziały, które chciałem Wam pokazać.

Po tym krótkim omówieniu emocji i uczuć zastanówmy się wspólnie na innych kwestiach i odpowiedzmy sobie na pytania:

- Pytam retorycznie na potrzeby lekcji z założeniem, że ktoś może mieć potrzebę odpowiedzieć na pytanie więc pozwalamy bardzo krótko udzielić odpowiedzi: „co teraz czujecie?” (ja czuję radość i spełnienie) odpowiedzi mogą być różne i nie oceniamy ich. Ktoś może odpowiedzieć nudzę się więc, warto do tego nawiązać później i skorygować to nazywając to uczucie: znużenie. (UCZUCIA)
- Udzielam odpowiedzi na pytanie: co wynika z faktu że znamy i potrafimy nazywać emocje i uczucia, jaki to ma wpływ na nasze życie? Jakie są tego rezultaty dla nas? – przykłady / fakty. (REZULTATY)
  - jesteśmy bardziej świadomi siebie,
  - lepiej, sprawniej porozumiewamy się między sobą i ze sobą,
  - kiedy wiemy jakie emocje nam towarzysza możemy spodziewać się konkretnej reakcji na nie i ją wzmocnić lub jej zapobiec
  - uczymy się rozróżniać rzeczywistość od fantazji, wyobrażenia,
  - dokonujemy bardziej świadomych wyborów,
  - oddajemy się towarzyszącym nam emocjom i uczuciom.

- Udzielam odpowiedzi na pytanie: „dlaczego dzielę się z Wami tą wiedzą?” i zapraszam do udzielania odpowiedzi na pytanie: „w jakich okolicznościach / sytuacjach możecie mówić o swoich emocjach i uczuciach?”. (INTENCJE)
Dzielę się tym z Wami ponieważ uważam, że umiejętność nazywania swoich emocji, uczuć, nastrojów jest jedną z najważniejszych umiejętności jaką powinniście posiadać aby móc się rozwijać i rosnąć w zgodzie ze sobą.
- Pytam: „**po co nam ta wiedza o uczuciach i emocjach?**”. Odpowiedzi mogą udzielić sam aczkolwiek najlepiej aby to uczniowie mieli możliwość odpowiedzi na to pytanie.; „która z emocji / nazw podoba Wam się najbardziej?”. (CELE). Proszę abyście na to pytanie odpowiedzieli samodzielnie rozmawiając ze sobą wzajemnie lub ze swoimi bliskimi.
- Podsumujemy i zapraszamy studentów / uczniów na kolejną lekcję a wcześniej na część warsztatową.

Dziękuję Wam bardzo za wspólnie spędzony czas, jestem wdzięczny, że byliście ze mną i poświęciliście mi swój czas. Bardzo chciałbym abyście byli szczęśliwymi ludźmi, nie zależnie od wieku w jakim jesteście i będziecie, czego Wam z całego serca życzę 😊. Mam głębokie przekonanie, że wyrażanie siebie i nazywanie swoich emocji w różny sposób, słowami, dźwiękiem, obrazem może Wam pomóc w byciu szczęśliwymi.

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

FUNDACJA
ROZWOJU
SUBREGIONU
WAŁBRZYSKIEGO

Literatura:

www.streskiler.pl – grafika, karty uczuć i emocji

Cele kształcenia – wymagania ogólne

Cele kształcenia – wymagania ogólne edukacji wczesnoszkolnej zostały opisane w odniesieniu do czterech obszarów rozwojowych dziecka: fizycznego, emocjonalnego, społecznego i poznawczego. Cele te uczeń osiąga w procesie wychowania i kształcenia przez rozwój prostych czynności praktycznych i intelektualnych w czynności bardziej złożone. Zbiór celów ogólnych przedstawia fundament, na którym oparta będzie początkowa praca na II etapie edukacyjnym w klasach IV–VIII: zachowania, sprawności, umiejętności i wiedzę początkową.

W zakresie emocjonalnego obszaru rozwoju uczeń osiąga:

1. umiejętność rozpoznawania i rozumienia swoich emocji i uczuć oraz nazywania ich;
2. umiejętność rozpoznawania, rozumienia i nazywania emocji oraz uczuć innych osób; potrzebę tworzenia relacji;
3. umiejętność przedstawiania swych emocji i uczuć przy pomocy prostej wypowiedzi ustnej lub pisemnej, różnorodnych artystycznych form wyrazu;
4. świadomość przeżywanych emocji i umiejętność panowania nad nimi oraz wyrażania ich w sposób umożliwiający współdziałanie w grupie oraz adaptację w nowej grupie;
5. umiejętność odczuwania więzi uczuciowej i potrzebę jej budowania, w tym więzi z rodziną, społecznością szkoły i wspólnotą narodową;
6. umiejętność uświadamiania sobie uczuć przeżywanych przez inne osoby z jednoczesną próbą zrozumienia, dlaczego one występują, a także różnicowania form ich wyrażania w zależności od wieku;
7. umiejętność rozumienia odczuć zwierząt, wyrażania tych stanów za pomocą wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz różnorodnych artystycznych form wyrazu.

Edukacja społeczna.

1. Osiągnięcia w zakresie rozumienia środowiska społecznego. Uczeń:
  1. identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa w szkole, drużyna sportowa, społeczność lokalna, naród; respektuje normy i reguły postępowania w tych grupach;
  2. wyjaśnia, iż wszyscy ludzie posiadają prawa i obowiązki, wymienia własne prawa i obowiązki, przestrzega ich i stosuje je w codziennym życiu;
  3. przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie i własnego w niej postępowania w odniesieniu do przyjętych norm i zasad;
  4. ocenia swoje postępowanie i innych osób, odnosząc się do poznanych wartości, takich jak: godność, honor, sprawiedliwość, obowiązkowość, odpowiedzialność, przyjaźń, życzliwość, umiar, powściągliwość, pomoc, zadośćuczynienie, przeproszenie, uznanie, uczciwość, wdzięczność oraz inne, respektowane przez środowisko szkolne;
  5. przedstawia siebie i grupę, do której należy, zapisuje swój adres, adres szkoły, zawód i miejsce pracy rodziców; posługuje się danymi osobistymi wyłącznie w sytuacjach bezpiecznych dla siebie i reprezentowanych osób; jest powściągliwy w używaniu takich danych w sytuacjach nowych i wirtualnych;
  6. rozpoznaje i nazywa wybrane grupy społeczne, do których nie należy, a które wzbudzają jego zainteresowanie, np. drużyny i kluby sportowe, zespoły artystyczne, a także inne narodowości;

7. opowiada ciekawostki historyczne dotyczące regionu, kraju, wyróżniając w nich postaci fikcyjne i realne;
  8. stosuje pojęcia: porozumienie, umowa; uczestniczy w wyborach samorządu uczniowskiego w klasie, w szkole; wymienia przykłady powstałych w efekcie porozumień i umów grup społecznych, np. stowarzyszenia pomocy chorym i niepełnosprawnym dzieciom, organizacje ekologiczne, a także stowarzyszenia dużych grup społecznych, jak miasta i państwa czy Unia Europejska;
  9. szanuje zwyczaje i tradycje różnych grup społecznych i narodów, przedstawia i porównuje zwyczaje ludzi, np. dotyczące świąt w różnych regionach Polski, a także w różnych krajach;
  10. wykorzystuje pracę zespołową w procesie uczenia się, w tym przyjmując rolę lidera zespołu i komunikuje się za pomocą nowych technologii.
2. Osiągnięcia w zakresie orientacji w czasie historycznym. Uczeń:
    1. opowiada o legendarnym powstaniu państwa polskiego, wyjaśnia związek legendy z powstaniem godła i barw narodowych, przedstawia wybrane legendy dotyczące regionu, w którym mieszka lub inne;
    2. rozpoznaje: godło, barwy, hymn narodowy, mundur wojskowy, wybrane stroje ludowe, np. związane z regionem Polski, w którym mieszka;
    3. uczestniczy w świątach narodowych i innych ważnych dniach pamięci narodowej; wykonuje kokardę narodową, biało-czerwony proporczyk; zachowuje się godnie i z szacunkiem podczas śpiewania lub słuchania hymnu, wciągania flagi na maszt itp.;
    4. rozpoznaje i nazywa patrona szkoły, miejscowości, w której mieszka, wyjaśnia pojęcie „patron”, wymienia imiona i nazwiska, np. pierwszego władcy i króla Polski, obecnego prezydenta Polski, wymienia nazwę pierwszej stolicy Polski;
    5. wyjaśnia znaczenie wybranych zwyczajów i tradycji polskich;
    6. opisuje znaczenie dorobku minionych epok w życiu człowieka, jest świadomy, że stosuje w swej aktywności ten dorobek, np. cyfry arabskie i rzymskie, papier, mydło, instrumenty muzyczne itp.;
    7. opowiada historię własnej rodziny, przedstawia wybrane postacie i prezentuje informacje o wielkich Polakach: królowa Jadwiga, król Stefan Batory, astronom Mikołaj Kopernik, noblistka Maria Skłodowska-Curie, alpinistka Wanda Rutkiewicz, papież Jan Paweł II, nauczycielka – cichociemna gen. Elżbieta Zawacka „Zo”.

Źródło:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

[Dz.U. z 2017 r., poz. 356](#)